

Jan Rymarczyk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: jan.rymarczyk@ue.wroc.pl

ORCID: org/0000-0003-4701-439X

**RECENZJA MONOGRAFII MAŁGORZATY
CZERMIŃSKIEJ *WSPÓLNA POLITYKA HANDLOWA
UNII EUROPEJSKIEJ. ZNACZENIE DLA OCHRONY
JEDNOLITEGO RYNKU WEWNĘTRZNEGO
I MIĘDZYNARODOWEGO BEZPIECZEŃSTWA****

DOI: 10.15611/e21.2018.4.09

Problematyka funkcjonowania Unii Europejskiej (UE), w tym jej wspólnej polityki handlowej, była przedmiotem tak dużej liczby opracowań, że zapełniłyby one półki niejednej biblioteki. Temat nie został jednak wyczerpany, ponieważ w UE stale następują zmiany zarówno ilościowe, jak i jakościowe, wywołane czynnikami endogenicznymi i egzogenicznymi. Z jednej strony interes ekonomiczny całej Unii i poszczególnych jej członków, a z drugiej rosnąca kompleksowość, nieprzewidywalność i turbulentność zewnętrznego otoczenia oraz czynniki polityczne determinują ewolucję tej najważniejszej z polityk UE, decydując o jej aktualnym kształcie.

Podjęcie tematu wspólnej polityki handlowej (WPH) Unii Europejskiej i jej znaczenia dla ochrony jednolitego rynku wewnętrznego i międzynarodowego bezpieczeństwa ekonomicznego uważam za trafne, ważne, aktualne i potrzebne ze względów naukowo-poznawczych, a także utylitarnych. Nie można bowiem oddzielić bezpieczeństwa ekonomicznego danego kraju od bezpieczeństwa innych państw i ich organizacji, która w przypadku UE oznacza najbardziej zaawansowaną na świecie integrację ekonomiczną – unię gospodarczo-walutową.

Celem pracy, jak pisze jej Autorka we wstępie, jest identyfikacja i ocena instrumentów polityki handlowej Unii Europejskiej służących ochronie jednolitego rynku wewnętrznego oraz budowie międzynarodowego bezpieczeństwa ekonomicznego w kontekście badań ewolucji i specyfiki wspólnej polityki handlowej z jednoczesnym uwzględnieniem autonomicznej i traktatowej polityki handlowej.

Podstawową wartość dodaną pracy – wkład w rozwój nauki w wybranym obszarze przedmiotowym – stanowi jasne sformułowanie hipotez badawczych i ich wery-

* Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2019, str. 499, ISBN 978-83-8180-008-2.

fikacja za pomocą dobrze dobranych metod i narzędzi badawczych. Autorka przedstawia cztery następujące hipotezy:

1. Ewolucja wspólnej polityki handlowej prowadzi do zwiększenia otwartości gospodarki (wspólnego rynku) Unii Europejskiej, a także do jej wzmocnienia na arenie międzynarodowej, w handlu międzynarodowym i w negocjacjach handlowych, a tym samym przyczynia się do wzrostu bezpieczeństwa będącego wynikiem traktatowej polityki handlowej.

2. Mimo iż rola ochronna środków taryfowych maleje, w niektórych grupach towarowych nadal mają one znaczenie i tym samym chronią interesy wybranych grup społecznych w UE. Jednocześnie na znaczeniu zyskują – jako instrumenty ochronne – narzędzia pozataryfowe o charakterze regulacyjnym (narzędzia administracyjne), co jest wyrazem neoprotekcyjizmu – tendencji obserwowanej w światowej polityce.

3. Ze względu na małe postępy negocjacji Rundy w Dosze oraz osłabienie roli Unii Europejskiej w rokowaniach wielostronnych od przeszło dekady wzrasta znaczenie porozumień regionalnych i bilateralnych;

4. Mimo że głównym celem preferencji jednostronnych jest zwiększenie przychodów z eksportu, wzrost poziomu życia, dywersyfikacja eksportu, a tym samym zwiększenie bezpieczeństwa ekonomicznego w krajach będących beneficjentami systemu, w praktyce znaczenie preferencji celnych dla krajów będących beneficjentami nie jest duże. Przyczyniają się do tego przede wszystkim erozja preferencji, spowodowana głównie spadkiem cel w wyniku ich redukcji na forum GATT/WTO, i koszty spełnienia warunków korzystania z koncesji (dokumenty, formalności), rygorystyczne reguły pochodzenia, brak dywersyfikacji eksportu ze względu na ograniczone możliwości wzrostu podaży (moim zdaniem chyba bardziej monokulturowy charakter produkcji w tych krajach), a także bariery pozataryfowe w dostępie do rynku unijnego.

Przedstawione hipotezy należy uznać za trafne i kompleksowo charakteryzujące wspólną politykę handlową Unii Europejskiej. Moje zastrzeżenie odnosi się jednak do ich gradacji. Autorka traktuje je jako równorzędne, podczas gdy pierwsza stanowi główną hipotezę, a pozostałe wynikają z niej, stanowiąc jej rozwinięcie i uzupełnienie, czyli mają charakter pomocniczy, tworząc wspólnie ciąg hipotetyczno-dedukcyjny.

Zakres podmiotowy pracy stanowi Unia Europejska, zakres przedmiotowy – jej wspólna polityka handlowa, zaś zakres przestrzenny stanowią kraje europejskie zintegrowane regionalnie. Wymiary te są ewidentnie określone w pracy. Nie można jednak tego powiedzieć o zakresie czasowym. Brakuje wszak w recenzowanej pracy wyraźnego określenia cezury – podania we wstępie pracy początkowej i końcowej daty przeprowadzonych badań, co wynika z przyjęcia różnych perspektyw czasowych w odniesieniu do poszczególnych aspektów prowadzonych badań. I tak w badaniach nad ewolucją wspólnej polityki handlowej Autorka przyjęła długi horyzont czasowy ze względu na cel oraz dostępność i porównywalność danych Banku Świa-

towego. Podobny przedział czasowy zastosowała w odniesieniu do instrumentów polityki handlowej. Z kolei badania nad relacjami bankowymi z krajami trzecimi na ogół obejmują tylko drugą dekadę XXI wieku. Najkrótszy – kilkuletni – okres badań dotyczy preferencji jednostronnych Powszechnego Systemu Preferencji (*Generalized System of Preferences*), co Autorka monografii uzasadnia celem analizy, którym była ocena skutków zmian w tym systemie wprowadzonych w 2014 r., i ciągłą zmianą beneficjentów. Należy jednak podkreślić, że przywołane w książce dane statystyczne są możliwie najbardziej aktualne.

Recenzowana monografia jest bardzo obszerna: składa się z wykazu skrótów, wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia, spisu tabel, spisu wykresów; ma 499 stron. Wstęp do pracy jest bardzo obszerny (ma 17 stron) i merytorycznie poprawny. Wyczerpująco określono w nim przedmiot i cel pracy, hipotezy badawcze, strukturę pracy, źródła i literaturę oraz częściowo metody.

Pierwszy rozdział pt. „Ewolucja wspólnej polityki handlowej Unii Europejskiej – cele, zasady, podstawy prawne” ma charakter teoretyczno-historyczny. Autorka wyjaśnia w nim pojęcie i istotę wspólnej polityki handlowej UE i jej genezę. Następnie przechodzi do jej ewolucji w świetle kolejnych traktatów, począwszy od traktatu rzymskiego aż do traktatu lizbońskiego. Kolejny punkt rozdziału dotyczy wertykalnego podziału kompetencji w ramach wspólnej polityki handlowej, czyli jej podziału między Unią i państwami członkowskimi, oraz podziału horyzontalnego, tj. na poziomie samej Unii, czyli między jej organy. Rozdział kończy synteza ewolucyjnych zmian WPH, które wraz z prezentowanymi danymi statystycznie przekonują o jej pozytywnym wpływie na wzrost otwartości gospodarki unijnej, wskazując na jej wzmocnienie na terenie międzynarodowym i na zwiększenie bezpieczeństwa ekonomicznego. Oznacza to, że Autorka w pełni zweryfikowała pierwszą hipotezę badawczą.

W drugim teoretycznym rozdziale pt. „Bezpieczeństwo międzynarodowe i jego determinanty w ujęciu teoretycznym w kontekście wspólnej polityki handlowej Unii Europejskiej” Autorka skoncentrowała się na objaśnieniu pojęć związanych z bezpieczeństwem międzynarodowym i ukazaniu wpływu, jaki na to bezpieczeństwo wywiera polityka handlowa UE. Rozdział drugi wnosi sporo wartości poznawczych do identyfikacji zależności między polityką handlową a bezpieczeństwem ekonomicznym w ogóle i stanowi istotny wkład do budowy teoretycznego modelu takich związków.

Rozdział trzeci pt. „Środki ochrony rynku wewnętrznego Unii Europejskiej stosowane w ramach wspólnej polityki handlowej”, mający charakter teoretyczno-empiryczny, jest najbardziej obszerny, co jest uzasadnione znaczną liczbą podjętych w nim wątków badawczych. Autorka opisuje w nim szczegółowo stosowane przez UE instrumenty stałej protekcji – cła i taryfę celną – oraz instrumenty protekcji uwarunkowanej – środki antydumpingowe, antysubwencyjne, ochrony przed nadmiernym importem oraz nieuczciwymi praktykami handlowymi krajów trzecich, a także ocenia ich znaczenie dla wzrostu bezpieczeństwa ekonomicznego unijnych *stockholders* oraz środowiska naturalnego.

W mającym teoretyczny charakter rozdziale czwartym, zatytułowanym „Multilateralizm we współczesnej polityce handlowej Unii Europejskiej – wielostronny system handlu GATT/WTO a bezpieczeństwo międzynarodowe”, Autorka weryfikuje trzecią hipotezę badawczą. Podejmuje w nim bardzo interesujący i aktualny problem relacji między wymienionymi w tytule formami integracji. Nie zostaje rozstrzygnięta kwestia, czy regionalizm sprzyja multilateralizmowi rozumianemu jako proces globalizacji, czy też stanowi odwrót od niego. Podzielam pogląd, że wobec trudności osiągnięcia konsensusu w dużym gronie państw alternatywą są dwustronne porozumienia. Jednocześnie jednak otwarty regionalizm sprzyja globalizacji i może stanowić jej „wzorzec w miniaturze”. Instytucjonalnym wyrazem dążeń do multilateralizmu są działania GATT/WTO, Międzynarodowego Funduszu Walutowego i Banku Światowego. Jak przekonująco pisze Autorka, wobec impasu w negocjacjach Rundy w Dosze oraz osłabienia pozycji UE w rokowaniach wielostronnych wskutek m.in. wzrostu roli gospodarek wschodzących i krajów rozwijających się Unia Europejska skłania się w kierunku porozumień bilateralnych. Ponieważ osiągnięcie sukcesu podczas trwającej niezwykle długo (od 2001 r.) rundy negocjacji WTO, która rozpoczęła się w Dosze, a później była prowadzona w Cancun w Meksyku i w Hongkongu, stało się niemożliwe, UE zdecydowała się na realizację swojej polityki przez porozumienia dwustronne, które zdają się lepiej odpowiadać zarówno Unii, jak i drugiej stronie rokowań.

Logicznym przejściem od zarysowanego w rozdziale czwartym rozwoju WPH Unii Europejskiej w kierunku bilateralizmu są rozważania Autorki zawarte w rozdziale piątym „Bilateralizm i regionalizm w traktatowej polityce handlowej Unii Europejskiej i ich znaczenie dla międzynarodowego bezpieczeństwa ekonomicznego”. Autorka bardzo szczegółowo omawia w nim preferencyjne umowy handlowe, pogłębione i kompleksowe umowy o wolnym handlu i umowy handlowe nowej generacji z różnymi krajami. Stwierdza, że UE ma najgęstszą sieć umów handlowych z krajami trzecimi na świecie, co świadczy o jej znaczeniu jako największej, obok USA i Chin, potęgi handlowej oraz o jej niezwyklej intensywności i skuteczności w działaniach na rzecz wewnętrznego i międzynarodowego bezpieczeństwa ekonomicznego. Należy jednak zaznaczyć, że siła oddziaływania UE w ostatnim okresie osłabła ze względu na kryzys strefy euro, politykę migracyjną, konflikty w krajach basenu Morza Śródziemnego, tendencje populistyczne i nacjonalistyczne w niektórych jej krajach, a przede wszystkim ze względu na *brexita* (ponieważ wiele krajów trzecich łączy intensywne stosunki handlowe z Wielką Brytanią, jej wyjście może wpłynąć na osłabienie ich relacji z UE).

O kompleksowości ujęcia instrumentów polityki handlowej Unii Europejskiej z punktu widzenia ich znaczenia dla wymienionych w tytule pracy kwestii decyduje również problematyka rozdziału szóstego – „Preferencje jednostronne w traktatowej polityce handlowej Unii Europejskiej i ich znaczenie dla międzynarodowego bezpieczeństwa ekonomicznego”. Autorka stwierdza w nim, że unilateralizm zawsze odgrywał istotną rolę w polityce handlowej UE, a jego celem było zwalczanie ubó-

stwa i rozwój najbiedniejszych krajów świata poprzez handel. Efekty przyznanych preferencji nie były jednak adekwatne do zakładanych celów. Preferencje jednostronne i preferencje wzajemne nie przyczyniły się do znacznego zwiększenia wymiany handlowej z tymi krajami i poprawy ich sytuacji gospodarczej. Mocno krytyczny stosunek Autorki do ich skutków wyraża się w stwierdzeniu: „Raczej można się dopatrzeć w nich ochrony interesów Unii Europejskiej i przedsiębiorstw unijnych” (s. 444). Konsekwentnie przeprowadzona analiza WPH pozwoliła Autorce w tym rozdziale potwierdzić ostatnią hipotezę wskazaną we wstępie do książki.

Zakończenie pracy koresponduje z jej wstępem i zawiera rekomendacje dla aktualnej i przyszłej WPH Unii Europejskiej.

Strukturę pracy oceniam jako prawidłową, logiczną i harmonijną. Poszczególne rozdziały wynikają z siebie i stanowią stopniową konkretyzację problemu badawczego. Każdy z nich zawiera wstęp i krótkie podsumowanie, co należy uznać za dobrą praktykę w pisaniu tekstów naukowych.

W pracy zastosowano właściwie dobrane metody i techniki badawcze. Autorka wykorzystała metody empiryczne (obserwację pośrednią, opis i pomiar) metody teoretyczne i ogólnologiczne, w tym dedukcję i indukcję. Duże znaczenie dla wartości pracy miały takie techniki badawcze, jak analiza przyczynowo-skutkowa, porównawcza, dokumentowa, historyczna i statystyczna oraz synteza.

Praca bazuje na bardzo bogatej literaturze przedmiotu (w językach polskim, angielskim i niemieckim) oraz materiałach źródłowych, w tym dokumentach i statystykach Unii Europejskiej, Eurostatu, Banku Światowego i Światowej Organizacji Handlu, a także na źródłach pochodzących z Internetu, które Autorka właściwie wykorzystała i poddała krytycznej analizie.

Recenzowana książka powstała dzięki ogromnemu nakładowi pracy, dowodzi gruntownej znajomości badanych problemów, ogromnej erudycji Autorki, jej umiejętności selekcji niezwykle bogatych zasobów informacji i prowadzenia konsekwentnego, logicznego wywodu, a także o dobrym opanowaniu przez Autorkę metod i technik badawczych.

Uważam, że praca Pani dr Małgorzaty Czerwińskiej duży wkład w poznanie determinant, przebiegu i skutków wspólnej polityki Unii Europejskiej w kontekście ochrony jednolitego rynku wewnętrznego i międzynarodowego bezpieczeństwa ekonomicznego. Według mnie recenzowana książka to najbardziej kompleksowe i aktualne opracowanie dotyczące problematyki wspólnej polityki handlowej Unii Europejskiej. W dalszych badaniach nad WPH Unii Europejskiej monografia ta będzie ważnym kompendium uporządkowanej wiedzy, którego żaden rzetelny badacz nie będzie mógł pominąć.

Recenzenci współpracujący z czasopismem w roku 2018

Winand Dittrich
Adam Drobniak
Małgorzata Dziembała
Beata Zofia Filipiak
Petr Hlavacek
Teresa Kamińska
Maciej Kostecki
Witold Kwaśnicki
Gabriela Łukasik
Bartosz Michalski
Leon Olszewski
Piotr Pysz
Andrzej Rączaszek
Beata Stępień
Maciej Szymczak
Artur Walasik
Marta Wincewicz-Bosy
Krystyna Żołądkiewicz

Autorzy publikujący w czasopiśmie w roku 2018

- Antczak Zbigniew: *Anomia prawna i bezkarność konsekwencją outsourcingu działań militarnych (case study)* 1(17)
- Bartłomowicz Tomasz: *The educational and cultural ranking of Lower Silesian cities* 2(18)
- Bartosiewicz Aleksandra, Szterlik Paulina: *Nowy Jedwabny Szlak a relacje polsko-chińskie* 4(20)
- Blagoev Dimitar: zob. Kopeva Diana, Sterev Nikolay, Blagoev Dimitar
- Borissov Borislav: *The implementation of COSO'S ICIF in Bulgaria's municipal administrations* 2(18)
- Brol Marcin: *Wymiana czarnorynkowa w erze cyfrowej* 3(19)
- Broszkiewicz Magdalena: *Mediation in international economic relations – different approaches and cultural background* 3(19)
- Burdziński Jacek, Gubański Janusz: *Wyspy odrzańskie we Wrocławiu miejscem aktywizacji jego mieszkańców* 4(20)
- Dąbrowska Magdalena, zob. Pancer-Cybulska Ewa, Dąbrowska Magdalena
- Dąbrowski Leszek: zob. Rogatka Krzysztof, Starczewski Tomasz, Dąbrowski Leszek, Smoliński Paweł
- Domiter Małgorzata, Marciszewska Anna: *Trzeci sektor w Europie wobec deficytu demokratycznego w dobie integracji i globalizacji* 1(17)
- Dyjak Przemysław: *Analiza konkurencyjności węgla w polskim sektorze energetycznym w odniesieniu do dyrektyw Unii Europejskiej do 2050 roku* 2(18)
- Dziaduch Izabela, Hanczar Paweł: *Europejskie korytarze kolejowe jako narzędzie poprawy funkcjonowania kolejowego transportu towarowego* 4(20)
- Hanczar Paweł: zob. Dziaduch Izabela, Hanczar Paweł
- Gubański Janusz: zob. Burdziński Jacek, Gubański Janusz
- Kopeva Diana, Sterev Nikolay, Blagoev Dimitar: *Strategy for the renaissance of Bulgarian industry: policy planning vs implementing measures* 2(18)
- Malinowski Mariusz: *Spatial concentration of Western Poland districts in function of sustainable development level and institutional infrastructure* 1(17)
- Marciszewska Anna: zob. Domiter Małgorzata, Marciszewska Anna
- Michalczyk Wawrzyniec: *Bariery rozwoju bitcoina jako nowej formy pieniądza międzynarodowego* 1(17)
- Niedzielska Ewelina: *Wykorzystanie Google Trends do predykcji stopy zwrotu indeksu WIG20* 3(19)
- Ostapiuk Aleksander: *W stronę dobrostanu. Działalność instytucji finansowych a nieracjonalność człowieka* 1(17)
- Pancer-Cybulska Ewa, Dąbrowska Magdalena: *Crowdfunding w działalności biznesowej* 3(19)
- Pilińska Monika: *Koncepcja latynoamerykańskiego socjalizmu XXI wieku. Geneza, założenia oraz praktyka na przykładzie Wenezueli za rządów H. Cháveza* 4(20)
- Raszkowski Andrzej, Sobczak Elżbieta: *Delimitation procedure of degraded areas and the area targeted for revitalisation* 2(18)

- Rogatka Krzysztof, Starczewski Tomasz, Dąbrowski Leszek, Smoliński Paweł: *Zagadnienie ładu przestrzennego i jego percepcja* 4(20)
- Roszkowska-Hołyś Dorota: *Socjalizacja ekonomiczna a wybrane zachowania ekonomiczne dorosłych* 3(19)
- Rymarczyk Jan: *Recenzja monografii Małgorzaty Czerwińskiej Wspólna polityka handlowa Unii Europejskiej. Znaczenie dla ochrony jednolitego rynku wewnętrznego i międzynarodowego bezpieczeństwa* 4(20)
- Smoliński Paweł: zob. Rogatka Krzysztof, Starczewski Tomasz, Dąbrowski Leszek, Smoliński Paweł
- Sobczak Elżbieta: zob. Raszkowski Andrzej, Sobczak Elżbieta
- Starczewski Tomasz: zob. Rogatka Krzysztof, Starczewski Tomasz, Dąbrowski Leszek, Smoliński Paweł
- Stereve Nikolay: zob. Kopeva Diana, Stereve Nikolay, Blagoev Dimitar
- Stereve Nikolay: zob. Stoyanova Tsvetana, Stereve Nikolay
- Stoyanova Tsvetana, Stereve Nikolay: *The role of measurements of OP Innovations and Competitiveness (OPIC) for the intelligent growth of Bulgarian economy* 2(18)
- Szterlik Paulina, zob. Bartosiewicz Aleksandra, Szterlik Paulina
- Szulc Tomasz: *Rozprzestrzenianie rakiet balistycznych – przyczyny i skutki dla bezpieczeństwa międzynarodowego* 1(17)
- Uchman Jacek: *Podatkowe uwarunkowania podziału zysku spółki akcyjnej* 4(20)
- Włach Andrij: *Wpływ odrębności kulturowych na rozwój gospodarczy* 3(19)
- Zaremba Michał: *Działalność inwestycyjna Azjatyckiego Banku Inwestycji Infrastrukturalnych* 4(20)
- Żelazowski Konrad: *Konwergencja na regionalnych rynkach mieszkaniowych w Polsce* 3(19)
- Żukrowska Katarzyna: *Southern and eastern dimension revisited: the (political) economy of transformation perspective* 1(17)
- Żyła Martyna: *Teoria sygnalizacji w polityce dywidend na przykładzie spółek notowanych na NewConnect* 4(20)

